

990602-1

Nancy Cartwrightová začíná (in: Roger Penrose, Makrosvět, mikrosvět a lidská mysl, str. 131) svůj výklad tím, že opakuje stejnou otázku, kterou předtím položil jeden z účastníků semináře o Penrosově knížce: „Z jakých důvodů se Roger Penrose domnívá, že odpovědi na otázky týkající se mysli a vědomí se naleznou ve fyzice, a ne v biologii?“ Na této otázce je něco zásadně charakteristického: onen účastník má pochyby, pokud jde o možnost redukcionisticky interpretovat vědomí na fyzikální úrovni, ale nemá pochybnosti o možnosti jen o něco méně redukcionistické, totiž interpretovat vědomí biologicky. Jiří Langer v doslovu (str. 155) shrnuje smysl Penrosova pokusu tak, že mu jde o „cestu k nejvyššímu vrcholu“, totiž „k poznání, co je to poznání“ (asi něco buď přímo cituje anebo užívá parafráze – ještě jsem to nečetl a momentálně o to nejde). Myslím, že by každý uvažující člověk měl mít pochopení pro to, že porozumět vědomí (a poznání) tak, že nejprve jdeme do té sféry světa, která je mimo vědomí, abychom pak z této sféry vyložili vznik a povahu vědomí, je podnik přinejmenším jednostranný, ne-li vůbec pochybný (pochybný, pokud na svou jednostrannost zapomíná anebo pokud ji považuje za jediné oprávněnou). Nejpozději od chvíle, kdy Leibniz učinil ten zásadně, principiálně rozhodující krok k nové filosofické tematice, totiž kdy od sebe oddělil niternost a vnějšek (vnějšnost) naprosto novým způsobem, takže vnitřní nemůže být nikdy nahlédnuto zvnějšku, musí být každému, kdo věc pochopil, zřejmé, že pro vskutku důkladné, nikoli jednostranné poznání jakékoli skutečnosti, která vedle své vnější stránky má také stránku vnitřní, je nezbytné sledovat obojí cestu, totiž jak z nitra navenek, tak zvnějšku dovnitř. V tomto smyslu jsou tedy obě cesty, oba přístupy, obě metody legitimní. Ovšem abychom poznali, co to je nitro, musíme vzít nejprve vážně, že nitro je něco jiného než jakási organizovanost nějakých vnějších elementů. Jinak řečeno: zkoumajíce niternost, nesmíme na ni v průběhu zkoumání zapomenout ani ji začít jaksi mimovolně považovat za cosi vnějšího. A to právě platí také a dokonce zejména pro vědomí: zkoumajíce vědomí (a poznání), nesmíme zapomenout na to, co vlastně zkoumáme, a nesmíme si začít myslet, že když se zabýváme skutečností vědomí (myšlení, poznání) z biologického nebo dokonce fyzikálního hlediska, že už se eo ipso zabýváme oním vědomím vcelku. Nikoli sama metoda, nýbrž toto zapomínání a tento omyl je redukcionismem.

(Praha, 990602-1.)